

ΙΟΓΕΝΕΙΣ ΗΠΑΤΙΤΙΔΕΣ

*Σωτήριος Κουτσουνάς
Παθολόγος-Ηπατολόγος*

Με το όρο ηπατίτιδα εννοούμε φλεγμονή στο ήπαρ (συκώτι). Η ηπατίτιδα μπορεί να προκληθεί από πολλά αίτια, όπως αλκοόλ (αλκοολική ηπατίτιδα), φάρμακα (φαρμακευτική ηπατίτιδα), ιούς (ιογενής ηπατίτιδα) ή να οφείλεται σε άλλους λόγους, π.χ. αυτοάνοση ηπατίτιδα.

Με τον όρο ιογενή ηπατίτιδα, αναφερόμαστε σε λοίμωξη με κάποιον από τους 5 γνωστούς ιούς ηπατίτιδας. Αυτοί παίρνουν το όνομά τους από τα γράμματα της αγγλικής αλφαβήτου και είναι ο ιός ηπατίτιδας Α, ηπατίτιδας Β, ηπατίτιδας C, ηπατίτιδας D (ή δ) και ηπατίτιδας Ε.

Η ηπατίτιδα μπορεί να είναι οξεία, να εμφανιστεί δηλαδή ξαφνικά σε λίγες ημέρες ή εβδομάδες (π.χ. μετά τη μόλυνση από ιό) και να θεραπευθεί από μόνη της, ή μπορεί να γίνει χρόνια, όπου το αίτιο παραμένει και η νόσος προοδεύει αργά και, συχνά, χωρίς συμπτώματα για πολλά χρόνια. Η χρόνια ηπατίτιδα μπορεί να οδηγήσει σε καταστροφή του συκωτιού και να απειλήσει τη ζωή του ανθρώπου.

Χρόνια ηπατίτιδα αναπτύσσεται στους ασθενείς στους οποίους ο ιός ανευρίσκεται στον οργανισμό για πάνω από 6 μήνες. **Στη χρόνια φάση μπορεί να μεταπέσουν μόνο οι ασθενείς με τους ιούς Β, C και D.** Είναι χαρακτηριστικό ότι **οι ασθενείς αυτοί μπορεί να μην έχουν κανένα σύμπτωμα, ενώ, ο ιός καταστρέφει το συκώτι.**

Πώς μεταδίδονται οι ιοί της ηπατίτιδας

	A	B	C	D	E
Μολυσμένη τροφή	√				☒
Μολυσμένο νερό	√				√
Μαλάκια, όστρακα	√				☒
Ενδο-οικογενειακά	√	√	☒	√	√
Κοινωνικό περιβάλλον	√	√			
Τραυματισμός από βελόνες ή άλλα αιχμηρά αντικείμενα		√	√	√	
Μετάγγιση αίματος	Σ	√	√	√	
Αιμοκάθαρση		√	√	☒	
Μέσω του στόματος	√	√	☒	☒	
Με σεξουαλική επαφή	☒	√	Σ	√	
Από μητέρα σε παιδί		√	Σ	√	
Παρεντερική χρήση ναρκωτικών (ένεση ή εισπνοή)		√	√	√	

√ Επιβεβαιωμένη μετάδοση

☒ Ύποπτη, αλλά όχι αποδεδειγμένη μετάδοση

Σ Σπάνια μετάδοση

Ποιες είναι οι ομάδες υψηλού κινδύνου για τις ιογενείς ηπατίτιδες

Ομάδες υψηλού κινδύνου χαρακτηρίζονται ομάδες ατόμων που είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένα σε κάποιον από τους τρόπους μόλυνσης και επομένως κινδυνεύουν περισσότερο να νοσήσουν από κάποιον τύπο ιογενούς ηπατίτιδας.

Για τις ηπατίτιδες A και E τέτοιες ομάδες αφορούν σε άτομα που συνωστίζονται σε μικρό χώρο με κακές συνθήκες υγιεινής (μπορεί να συμβεί π.χ. σε σχολεία)

Για τις παρεντερικά μεταδιδόμενες ηπατίτιδες B, C και D ομάδες υψηλού κινδύνου αποτελούν οι ομοφυλόφιλοι, οι χρήστες ναρκωτικών, οι ερωτικοί σύντροφοι ατόμων που πάσχουν από ηπατίτιδα, οι εργαζόμενοι σε επαγγέλματα υγείας (ιατροί, νοσηλεύτες), οι εργαζόμενοι σε υπηρεσίες καθαριότητας, οι αιμοκαθαιρόμενοι, οι τρόφιμοι και το προσωπικό χρόνια πασχόντων ή πνευματικά καθυστερημένων ατόμων, οι τρόφιμοι και το προσωπικό των φυλακών.

Ηπατίτιδα A

Οφείλεται στον ιό της ηπατίτιδας A (HAV). Μεταδίδεται μέσω της κοπρανοστοματικής οδού, δηλ. μέσω μολυσμένων με κόπρανα χεριών, νερού και τροφίμων (π.χ. οστρακοειδή).

Η ηπατίτιδα A **δεν μεταπίπτει ποτέ σε χρόνια ηπατίτιδα**. Στα παιδιά αποτελεί τη συνηθέστερη αιτία ίκτερου, ενώ, στους ενηλίκους, συνήθως διαδράμει υποκλινικά και, σπανιότερα εκδηλώνεται με ίκτερο.

Για την πρόληψη από την ηπατίτιδα A υπάρχει ειδικό **εμβόλιο**, που πρέπει να κάνουν όσοι ταξιδεύουν σε περιοχές με μεγάλη ενδημικότητα της νόσου, εργαζόμενοι σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, μονάδες καθαριότητας και επεξεργασίας τροφίμων.

Ηπατίτιδα B

Οφείλεται στον ιό της ηπατίτιδας B (HBV). Αποτελεί την 9η αιτία θανάτου καθώς η χρόνια ηπατίτιδα B είναι υπεύθυνη για σοβαρές επιπλοκές, όπως η κίρρωση του ήπατος, η ηπατική ανεπάρκεια και ο ηπατοκυτταρικός καρκίνος (ΗΚΚ).

Ο ιός της ηπατίτιδας B μεταδίδεται κυρίως μέσω του αίματος και με τη σεξουαλική επαφή. Οι έγκυες γυναίκες μπορούν να μεταφέρουν τον ιό στα νεογνά κατά τον τοκετό (περιγεννητική μετάδοση).

Μετά από οξεία ηπατίτιδα B, η οποία συνήθως είναι ασυμπτωματική, **95% των νεογνών**, 60% των παιδιών, και μόνο **2-5% των ενηλίκων** θα μεταπέσουν σε χρόνια ηπατίτιδα B. Το γεγονός αυτό καθιστά απαραίτητο τον εμβολιασμό όλων των νεογνών και παιδιών. Οι ασθενείς που δεν καταφέρνουν να αποβάλουν τον ιό μετά από 6 μήνες από τη μόλυνση χαρακτηρίζονται ως «**χρόνιοι φορείς**». Το ένα τρίτο περίπου των χρόνιων φορέων παρουσιάζουν συνεχή ηπατική βλάβη, που οδηγεί ένα ποσοστό από αυτούς (25-40%), **αν δεν χορηγηθεί θεραπεία**, στην ανάπτυξη κίρρωσης, ηπατικής ανεπάρκειας ή καρκίνου του ήπατος.

Η πρόληψη της ηπατίτιδας B στηρίζεται στον **εμβολιασμό**. Το πρόγραμμα του εμβολιασμού περιλαμβάνει 3 δόσεις (0, 1, 6 μήνες) και προφυλάσσει και από τον ιό της ηπατίτιδας D. Σήμερα είναι υποχρεωτικός ο εμβολιασμός όλων των βρεφών και εφήβων και συνιστάται επίσης στις ομάδες υψηλού κινδύνου.

Τα άτομα με χρόνια ηπατίτιδα Β πρέπει να ταυτοποιούνται, να ελέγχονται εφ' όρου ζωής με εξετάσεις αίματος, να διατηρούν **αυστηρά δικά τους** τα προσωπικά τους αντικείμενα (οδοντόβουρτσες, ξυραφάκια, κτλ) και άτομα με πολλαπλούς ερωτικούς συντρόφους θα πρέπει να χρησιμοποιούν προφυλακτικό κατά την ερωτική πράξη.

Ηπατίτιδα C

Οφείλεται στον ιό της ηπατίτιδας C (HCV). Αποτελεί το συχνότερο αίτιο κίρρωσης και καρκίνου του ήπατος.

Ο ιός της ηπατίτιδας C μεταδίδεται, κυρίως παρεντερικά, επαφή με αίμα και λιγότερο σεξουαλικά ή περιγεννητικά.

Η χρήση ενδοφλεβίων ναρκωτικών αποτελεί σήμερα την κύρια οδό μετάδοσης του ιού της ηπατίτιδας C.

Μόλυνση από μετάγγιση αίματος ή παραγώγων του συνέβαινε πριν από το 1992, έκτοτε με τις νεότερες μεθόδους ελέγχου του αίματος ο κίνδυνος μόλυνσης είναι ελάχιστος.

Η πιθανότητα **σεξουαλικής μετάδοσης** της ηπατίτιδας C σε σταθερά μονογαμικά ετεροφυλοφιλικά ζευγάρια είναι μικρότερη από το 1%, ενώ αυξάνει σε άτομα με πολλαπλούς ερωτικούς συντρόφους.

Περιγεννητική μετάδοση (από μητέρα σε παιδί) συμβαίνει στο 2-7%.

Η πλειοψηφία των ασθενών με οξεία ηπατίτιδα C δεν παρουσιάζουν συμπτώματα, αλλά, **οι περισσότεροι ασθενείς (65-85%)** δεν κατορθώνουν να αποβάλλουν τον ιό και **μεταπίπτουν σε χρόνια ηπατίτιδα C**. Από τους ασθενείς με χρόνια ηπατίτιδα C, **25-30% θα αναπτύξουν κίρρωση εντός 20ετίας**. Η ταυτόχρονη παρουσία και άλλων ιών (HBV, HIV), καθώς και η κατάχρηση οινόπνευματος επιταχύνουν την εξέλιξη της χρόνιας ηπατίτιδας C σε κίρρωση. Όλοι οι ασθενείς με κίρρωση έχουν αυξημένο κίνδυνο να αναπτύξουν καρκίνο του ήπατος.

Η πρόληψη της ηπατίτιδας C συνίσταται στην άριστη γνώση των τρόπων μετάδοσης και στην προφύλαξη, καθώς, **δεν υπάρχει εμβόλιο για την ηπατίτιδα C**. Επίσης, έχει πολύ μεγάλη σημασία η ταυτοποίηση των φορέων χρόνιας ηπατίτιδας C και η έγκαιρη διάγνωση με στόχο τον περιορισμό της εξέλιξης της νόσου στους πάσχοντες και της διασποράς του ιού στον υπόλοιπο πληθυσμό.

Γενικά, οι ασθενείς με ηπατίτιδα C πρέπει να χρησιμοποιούν αποκλειστικά τα δικά τους **προσωπικά είδη** που μπορεί λόγω μικροτραυματισμών να έρθουν σε επαφή με αίμα (οδοντόβουρτσες, ξυραφάκια, κτλ). Ασθενείς με ηπατίτιδα C και έναν μόνο ερωτικό σύντροφο **δεν χρειάζεται υποχρεωτικά** να χρησιμοποιούν προφυλακτικό, το οποίο από την άλλη είναι **απόλυτα απαραίτητο** σε αυτούς τους ασθενείς με πολλαπλούς ερωτικούς συντρόφους και βραχυχρόνιες ή ομοφυλοφιλικές σχέσεις. Τα **προγράμματα απεξάρτησης, θεραπείας υποκατάστασης με μεθαδόνη και βουπρενορφίνη και ανταλλαγής συριγγών** θα μπορέσουν να βοηθήσουν στον περιορισμό της διασποράς της ηπατίτιδας C στην ειδική ομάδα των χρηστών ενδοφλεβίων ναρκωτικών.

Τέλος, είναι σημαντικό να τονισθεί ότι **η επιτυχής θεραπεία** εκριζώνει τον ιό από το αίμα κι εξαφανίζει την πιθανότητα μετάδοσης του ιού της ηπατίτιδας C.

Ηπατίτιδα D

Οφείλεται στον ιό της ηπατίτιδας D (HDV). Ο ιός της ηπατίτιδας D μεταδίδεται παρεντερικά, αλλά είναι ατελής ιός και χρειάζεται τον ιό της ηπατίτιδας Β για να μπορέσει ν' αναπτυχθεί.

Ιδιαίτερα συχνή είναι η μόλυνση με τον ιό της ηπατίτιδας δέλτα σε φορείς της ηπατίτιδας Β που κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών ενδοφλέβια.

Ηπατίτιδα Ε

Οφείλεται στον ιό της ηπατίτιδας Ε (HEV). Ο ιός αυτός μεταδίδεται με τον ίδιο τρόπο που μεταδίδεται και ο ιός της ηπατίτιδας Α και προκαλεί οξεία ηπατίτιδα που μοιάζει με την ηπατίτιδα Α, χωρίς ποτέ να μεταπίπτει σε χρονιότητα. Η ηπατίτιδα Ε δεν απαντάται στην Ελλάδα, εμφανίζεται κυρίως σε υποανάπτυκτες χώρες του τρίτου κόσμου.

Αντιμετώπιση των ιογενών ηπατιτίδων

Όπως συμβαίνει με όλα τα νοσήματα που οφείλονται σε μικροοργανισμούς, βασικός τρόπος αντιμετώπισής τους είναι η πρόληψη της λοίμωξης.

Η προφύλαξη από τη λοίμωξη περιλαμβάνει ορισμένα απλά μέτρα ατομικής και δημόσιας υγιεινής. Τέτοια μέτρα είναι η βελτίωση των συστημάτων ύδρευσης και αποχέτευσης, η καλή ατομική υγιεινή, που αποσκοπούν στον περιορισμό της εντερικής μετάδοσης των ιών Α και Ε. Όσον αφορά τους παρεντερικά μεταδιδόμενους ιούς Β, C, D, μέτρα προφύλαξης αποτελούν ο έλεγχος του αίματος και των παραγώγων του που χρησιμοποιούνται σε μεταγγίσεις, η χρήση συρίγγων μιας χρήσης, η χρήση προφυλακτικού κατά τη σεξουαλική επαφή, η χρήση ατομικών βελονών και χρωμάτων κατά τη δημιουργία τατουάζ και στο τρύπημα σημείων του σώματος (body piercing), η χρήση γαντιών και η γενική τήρηση κανόνων υγιεινής από το προσωπικό ιδρυμάτων και το προσωπικό καθαριότητας.

Ο πλέον αποτελεσματικός τρόπος προφύλαξης από τις ιογενείς ηπατίτιδες είναι ο εμβολιασμός. Σήμερα υπάρχουν διαθέσιμα εμβόλια έναντι των ιών Α και Β. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας συνιστά από το 1997 να γίνεται υποχρεωτικά ο εμβολιασμός όλων των βρεφών για ηπατίτιδα Β. Αντίθετα, για την ηπατίτιδα Α δεν έχουν ακόμη καθορισθεί υποχρεωτικές ενδείξεις για χρήση του εμβολίου, οπότε είναι προαιρετικό.